

РАЗРАБОТВАНЕ НА КОМПОНЕНТИ НА СИСТЕМА ЗА КАРИЕРНО ИЗРАСТВАНЕ

Ек. Сентова¹, Ст. Тодоров², Б. Белев³, П. Павлов⁴,
В. Радулов⁵, Св. Василева⁶

Ключови думи: кариерно развитие, висше образование, академичен състав

Научна област: управление на висшите училища

РЕЗЮМЕ

Представят се резултатите на една от дейностите, реализирана в рамките на проект BG051PO001-3.1.09-0016 “Кариерно израстване и повишаване на квалификацията на академичния състав в УАСГ”, който се осъществява с финансовата подкрепа на ОП “Развитие на човешките ресурси”, съфинансирана от ЕСФ на ЕС.

Дейност Д5 има за цел разработване на компоненти на система за кариерно израстване. Тя е реализирана от специално създадена работна група с представители на петте факултета на УАСГ, съгласувано с академичния състав и в сътрудничество с академичните ръководства на факултетите и университета.

В статията е описан цялостният работен процес по изпълнението на дейността с фокус върху изготвените проекти за актуализации на методиката за атестиране на академичния състав и вътрешната наредба за определяне на нормативната и наднормативна заетост на преподавателите. Проследен е приложеният подход в изготвянето на горните документи, който се базира на европейски и национални научни и образователни приоритети и добри практики.

¹ Екатерина Сентова, доц. д-р арх., кат. „Промислени и аграрни сгради“, УАСГ, бул. „Хр. Смирненски“ 1, 1046 София, e-mail: ksentova@uacg.bg, тел. 02-9635245/459

² Стойо Тодоров, проф. д-р инж., кат. „Железници“, УАСГ, бул. „Хр. Смирненски“ 1, 1046 София, e-mail: stoyo.todorov@gmail.com, тел. +35929655079

³ Борислав Белев, проф. д-р инж., кат. „Метални, дървени и пластмасови конструкции“, УАСГ, бул. „Хр. Смирненски“ 1, 1046 София, e-mail: belev_fce@uacg.bg, тел. 02-9635245/553

⁴ Петър Павлов, доц. д-р инж., кат. „Техническа механика“, УАСГ, бул. „Хр. Смирненски“ 1, 1046 София, e-mail: pdp_mech_fhe@uacg.bg, тел. 0888-751313

⁵ Венцислав Радулов, гл. ас. мат., кат. „Дескриптивна геометрия и инженерно-строителна графика“, УАСГ, бул. „Хр. Смирненски“ 1, 1046 София, e-mail: vradulov@yahoo.com, тел. 02-9635245/277

⁶ Светлана Василева, инж., началник „Учебен отдел“, УАСГ, бул. „Хр. Смирненски“ 1, 1046 София, e-mail: svetlana_fhe@uacg.bg, тел. 02-9635245

1. Въведение

Според заложеното в договора “Описание на проектното предложение” по тази дейност се предвижда формиране на работна група с представители на всички факултети и началника на учебен отдел на Университета. Предвидено е да се проучи опитът и добрите практики на един или няколко европейски университета по разработване и прилагане на система за кариерно израстване на академичния състав. Предвидено е също да се актуализира съществуващата методика за атестиране на преподавателите съобразно промените в законодателството (ЗРАСРБ и др.), както и осъвременяване на вътрешната наредба за нормативната и наднормативната заетост. В проектното предложение е заложено да се разработят варианти за обвързване (надграждане) на системата за атестиране на академичния състав със система за диференцирано заплащане.

Съгласно плана за действие към договора процесът на работа се осъществява в продължение на три етапа, които приблизително съответстват на отделните семестри в учебния график на университета.

2. Процес на работа и изпълнение на дейността

В съответствие със заложеното в проектното предложение – работата по тази дейност се осъществява съгласувано с дейност Д4, от създадената работна група с представители на петте факултета в УАСГ: проф. д-р инж. Б. Белев – Строителен факултет, доц. д-р арх. Ек. Сентова – Архитектурен факултет, проф. д-р инж. Ст. Тодоров – Транспортен факултет, доц. д-р инж. П. Павлов – Хидротехнически факултет, гл. ас. В. Радулов – Геодезически факултет. Член на работната група е и началникът на учебния отдел на Университета – инж. Св. Василева.

Всички въпроси и задачи, свързани с изпълнението на дейност Д5, са обсъждани на регулярни заседания на работната група, които са подробно протоколирани.

На заседанията са обсъждани проучванията на действащи практики в български и чуждестранни университети в прилагането на компоненти и системи за кариерно развитие на преподавателските кадри. Проучванията обхващат различни нива и форми на изследване на качеството на обучение (отделна дисциплина, модул, специалност, преподавател), както и използваните показатели и критерии, като важни компоненти и на системите за кариерно развитие на преподавателските кадри. Подробно обсъждани в тази връзка са разработвани анкетни карти, използвани в български и чуждестранни университети (Университета в Стърлинг – Шотландия, ПУ „П. Хилендарски“, ВСУ „Л. Каравелов“, СУ „Св. Кл. Охридски“, НБУ – София и др.). В приложенията към междинния технически доклад е предаден списък на проучените материали през първия работен етап.

Подробен списък е приложен и към заключителния доклад на проекта с извършените проучвания през втория и третия етап на работа, на университетски документи за регулиране и отчитане на учебната дейност, като едни от базовите компоненти на системата за кариерно развитие на преподавателските кадри. В това отношение са проучени по-конкретни нормативи за учебна заетост и правилници за учебна дейност в редица университети в страната (ТУ – София, УХТ – Пловдив, УНСС, СУ). Със специално подготвено писмо през м. март 2014 г. беше направено запитване относно прилаганите компоненти и системи за кариерно развитие на преподавателските кадри до осем европейски университета, с някои от които УАСГ е партньор по програма

Еразъм. За съжаление, от чуждестранните университети не се получиха отговори на зададените въпроси, вероятно поради известната конфиденциалност на информацията от този тип. Това наложи проучването на европейските университети да се осъществи по материалите, достъпни в Интернет, като то се фокусира върху опита на няколко университета – RWTH – Aachen (Германия), няколко финландски университета и University of Glasgow (Шотландия).

При обсъждането на отделни задачи в тази връзка, както и на въпроси за чуждестранната практика, в заседанията на работната група е участвал периодично кариерният консултант към Студентския кариерен център на УАСГ – Кристиан Либих. Той запозна членовете на работната група със своите преки наблюдения и опит от проведените последователни специализации в Харвардския университет в САЩ и Университета в Оксфорд, Обединено кралство. Докладва проучванията си в областта на кариерното развитие, извършваната дейност в Кариерния център на УАСГ и възможностите за нейното бъдещо развитие. В протоколите от тези съвместни заседания, приложени в отчетните доклади, както и в разработените впоследствие актуализирани и нови документи са отразени и интегрирани рационални предложения в резултат на проведените обсъждания на добрата чуждестранна и българска практика. В това отношение принос има и подробно анализираният от работната група наръчник, разработен от Дирекция „Висше образование” на МОН за „Кариерно развитие на преподавателите във висшите училища”, със създадените конкретни методически помагала в него.

През втория и третия етап продължи работата върху вътрешно-университетските документи, описани в проектното предложение – осъвременяването на Наредбата за определяне на нормативната и наднормативна заетост на преподавателите и актуализацията на съществуващата Методика за атестация на академичния състав в УАСГ. Извършени са задълбочени изследвания на съществуващите слаби места в тези документи, идентифицирани още в първия етап на работата по тази дейност. Систематизираните през първия етап основни насоки и направления за актуализиране и осъвременяване са доразвити с конкретни предложения, съгласувани с академичния състав, деканските ръководства на петте факултета в УАСГ и административното ръководство. Техни представители са участвали в съвместни заседания на работната група, в обсъжданията на основни въпроси от структурата и съдържанието на изготвяните проектни предложения на документите във връзка с дейност Д5, което е отразено в протоколите, прилагани към отчетните доклади на проекта.

В процеса на работа чрез специално изпратени писма от ръководителя на проекта до деканите на петте факултета са направени няколко поредни допитвания до академичния състав в УАСГ във връзка с актуализацията на Методиката за атестация. Изготвен е доклад, в който са обобщени и систематизирани всички постъпили предложения и становища на катедрите в университета, взети предвид от работната група при разработване на актуализацията на Методиката. Докладване за текущата работа по дейности Д4 и Д5 е извършено от проф. Белев на заседание на Ректорския съвет от 24.06.2014 г., на което са раздадени на деканите проектотекстовете на Методиката за понататъшно обсъждане от академичния състав на отделните факултети.

Проектът на актуализираната обща структура на Методиката с конкретната актуализация на Част I „Общи положения” и новоизготвената Част II “Процедурни правила” са обсъдени и приети на заседание на Академическия съвет през м. юли 2014 г. Завършеният в цялостен вид проект на актуализираната Методика за атестация на академичния състав в УАСГ беше представен с доклад до ректора, качен на сайта на Университета и приет на заседание на Академическия съвет.

Другият документ – проектът на актуализираната Наредба за определяне на нормативната и наднормативна заетост на преподавателския състав в УАСГ, разработен по дейност Д5, е обсъждан също многократно на различни нива, включително на заседания на Академическия съвет. Представеният на ректора проект на актуализирана Наредба също е приет на заседание на Академическия съвет през месец ноември 2014 г.

Съгласно проектното описание по дейност Д5 освен горните два проекта на актуализирани вътрешноуниверситетски документи бяха разработени и предложени два варианта за обвързване (надграждане) на системата за атестиране на академичния състав със система за диференцирано заплащане.

3. Характерни аспекти от съдържанието на актуализираните документи, заявени в описанието на дейност Д5 на проекта

Актуализацията на съществуващата **Методика за атестация на академичния състав в УАСГ** отразява настъпилите промени в законодателството у нас (Законът за развитие на академичния състав, Правилника за неговото приложение и др.), както и промените в обучението и образователния процес в резултат на общоевропейските тенденции в образователната сфера.

В процеса на работа са систематизирани насоки за съответствие с проучените европейски и национални научни и образователни приоритети и програми. В края на първия работен етап са очертани и насоки с оглед на необходимостта от интегриране и съобразяване с основните законодателни и нормативни документи в страната към 2013 г.:

- Рейтинговата система на висшите училища в България и нейните индикатори;
- Критериалната система за институционална и програмна акредитация на професионални направления и специалности от регулирана професия на Националната агенция за оценяване и акредитация (НАОА);
- Законът за висшето образование (ЗВО) с неговите последни изменения;
- Правилникът за прилагане на Закона за развитието на академичния състав в Република България.

Извършената актуализация в съдържанието на Методиката за атестация обхваща няколко основни направления:

- *По отношение на процедурата за атестиране* – изготвени са ясни процедурни правила с конкретни срокове – графици по атестационни периоди на атестираните преподаватели, атестиращи органи и отчетна документация;

- *По отношение на съдържателната част* – всички основни части на Методиката са приведени в съответствие с очертаните насоки от извършените проучвания, актуализирана е цялостната структура и текстовото им съдържание. В част I *Общи положения* са актуализирани формулировките на описаните цели и задачи и са изготвени конкретни принципи за приложение на методиката;

- *По отношение на инструментите за оценяване* – актуализирани са показателите към отделните критерии в част III *Основни раздели и дейности на Методиката*, с техните тежестни коефициенти.

В тази връзка са редуцирани или добавени показатели, съдържателно са обновени някои показатели в отделните раздели на Част III, касаещи учебно-методичната, научноизследователската и художественотворческата дейност. Предложени са тежестни коефициенти съобразно идентифицираните приоритети към всеки критерий от различните раздели. Разделът *Степен на квалификация* е преименуван в *Повишаване на квалификацията и административна дейност*, за да се отразят по-пълно постоянните изисквания за подобряване на различни аспекти от преподавателската дейност, както и административната ангажираност на преподавателите. Допълнително в раздела са актуализирани оценъчните стойности (брой точки) съобразно степента на заетост, спецификата на работа и натовареност, с оглед съвместяването на преподавателската с административната дейност.

В изготвения Атестационен лист като приложение към Методиката ясно е дефиниран начинът на формиране на средната годишна оценка на атестираните преподаватели по дейности и раздели, включително формирането на общата оценка за целия атестационен период.

Въведените количествени оценки за качествени показатели в съществуващата Методика позволяват преподавателите сами да планират своето развитие, тъй като актът на оценяване е еднократен за определения в ЗВО период и само удостоверява степента на "израстване" на всеки представител от академичния състав. Освен за атестиране на академичния състав, въз основа на събраната информация Методиката предоставя възможности за вземане на управленски решения относно неговото развитие.

Процесът на работа по осъвременяването на **Наредбата за нормативната и наднормативна заетост** на преподавателския състав в УАСГ също протече на три етапа, като първият включва разностранни и задълбочени проучвания и анализи:

- анализ на съществуващите до момента разпоредби в Наредбата с множеството изменения, извършвани през изминалите 15 години;
- анализи на представените в таблична форма обобщени данни от всички индивидуални отчети за заетостта на преподавателите за предходната 2012/2013 г. по катедри и факултети, като дейността е диференцирана по следните показатели – аудиторна заетост (лекции и упражнения), учебни практики, ръководство на дипломанти и докторанти;
- изследване на представените обобщени данни по същите показатели за период от пет години – от 2008/2009 до 2011/2012 г.;
- финансовите правила, въз основа на които се отпуска държавната субсидия на УАСГ;
- броят на обучаваните студенти за последните години, съобразно подаваните данни за електронния регистър на МОН, както и очакванията за прием на студенти през следващите няколко години;
- годишните финансови средства за изплащане на наднормените часове;
- учебните планове на специалностите и въведените нови специалности и магистърски програми пред последните години;
- промените в законодателството в областта на образованието.

В процеса на работа и извършваните съгласувателни процедури бе споделено общото разбиране от членовете на академичната общност и на ръководството на УАСГ за необходимостта от търсене на нови стимули за преподавателите и за повишаване на квалификацията им, за точното и коректно отчитане на индивидуалния принос на всеки преподавател към повишаване на качеството на учебния процес като цяло.

Изготвените направления за осъвременяване, залежали в проектното предложение, са в резултат на:

- Цялостно преосмислената организация на учебния процес и начина на формиране на потоците, групите и подгрупите. Това от своя страна включва отчетената специфика на обучение през първите две години – по базови и фундаментални дисциплини, както и обучението на студентите в горните курсове, когато навлизат специализираните дисциплини и започва по-интензивна индивидуална работа на преподавателите с тях. Въз основа на това бе направено предложение за прецизиране на броя на студентите в една група и съответно в подгрупи за първите години и в по-горните курсове, като се отчитат характеристиките на специалностите, дисциплините, наличната материална база – аудиторни зали и лаборатории, апаратура, преподавателски състав и др. Направен бе анализ на провежданото практическо обучение по факултети съобразно залежалите в учебните планове часове за учебни, учебно-производствени, производствени и факултативни практики, включително тяхната специфика, нужда от специализирана апаратура и преподавателски състав и бе изготвено предложение за определяне на броя на студентите при формирането на групи и подгрупи за практическо обучение.

- Преосмислената цялостна ангажираност на преподавателския състав с учебни дейности от различен обхват и квалификационни умения, обхващащи аудиторната и извънаудиторната заетост на отделните категории преподаватели. В показателите, обхващащи широкия аспект на дейности извън учебните занятия, се конкретизира точно броят на часовете, които се присъждат за провеждане на учебни, производствени и преддипломни практики, индивидуалната работа с дипломанти и преддипломанти, индивидуалната работа с докторанти, работа с чуждестранни студенти по международни програми, ръководство на представителните студентски отбори по математика и спорт и др. Прецизиран бе начинът на отчитане на преподавателската работа и квалификация при различните извънаудиторни дейности, упоменати по-горе. В голяма степен на обективност са оценени и дейностите, свързани с административни задължения, както и дейностите, изискващи по-висока лична квалификация, като преподаване на чужд език, ръководство на докторанти и др. Бе предложено известно редуциране на преподавателските норми, основно за преподавателите на ръководни длъжности.

Процесът по разработване на проекта на актуализирана (осъвременена) Наредба за нормативната и наднормативната заетост е реализиран чрез последователен анализ на цялостната концепция по организацията на учебния процес, на база на обективни критерии, свързани с провежданото обучение в университета по широката гама от специалности. Това в голяма степен подпомогна останалите процеси и дейности, свързани с повишаване на качеството на обучение.

5. Заключение

Всички изготвени проектодокументи и материали, посочени в заявеното описание на дейност Д5 на проекта, с докладите за тяхното представяне на Ректорското ръководство, съгласувателните писма до деканите, както и протоколите за приемането на проектодокументите от Академическия съвет на УАСГ са приложени към заключителния доклад на проекта.

Окончателните предложения за актуализация на Методиката за атестация на

академичния състав в УАСГ и за осъвременяване на Наредбата за нормативната и наднормативна заетост на преподавателския състав в УАСГ са изготвени в резултат на многократни обсъждания, съгласувано с академичния състав, деканските ръководства на петте факултета в УАСГ и представители на административното ръководство на университета.

Независимо от трудните съгласувателни процедури за постигане на консенсус, реализацията на заложените задачи в рамките на дейността за разработване на компоненти на система за кариерно израстване се очаква да има траен положителен резултат с дългосрочно ефективно въздействие върху качеството на обучение в университета.

Цялостният работен процес и изготвените проекти за актуализации на вътрешноуниверситетските документи поставят съществени въпроси пред академичния състав и ръководството на университета – за преосмисляне на цялостната политика на университета по отношение на учебния процес и неговата организация, на учебните планове и целесъобразността от съществуването на множество специализации по отделните специалности. Допълнително това ще даде възможност за диференциране на заплащането на преподавателския състав и повишаване на качеството на обучението посредством осигуряване на стимули за преподавателите, които се включват активно в учебни дейности, изискващи по-висока лична квалификация.

Благодарности

Членовете на работната група изказват благодарност на: академичното ръководство на УАСГ; деканите и заместник-деканите на факултетите и директора на ДПЛФК за проведените съвместни обсъждания и дадените конструктивни идеи и становища; ръководителите на катедри и преподавателите от УАСГ, които със своите критични бележки и/или препоръки допринесоха за изготвянето на проекта за осъвременяване на Наредбата за определяне на нормативната и наднормативна заетост на преподавателския състав и актуализирането на съдържателната част на критериите и показателите от основните раздели на Методиката за атестация на академичния състав в УАСГ, съобразно промените в законодателството (ЗРАСРБ и др.) и настъпилите към 2014 г. промени в сферата на висшето образование.

ЛИТЕРАТУРА

1. *Сентова, Ек., Тодоров, Ст., Белев, Б., Павлов, П., Радулов, В., Василева Св.* Проект на актуализирана Методика за атестация на академичния състав в УАСГ, София, ноември 2014. (непубликуван).

2. *Василева, Св., Белев, Б., Сентова, Ек. Тодоров, Ст., Павлов, П., Радулов, В.* Проект на актуализирана Наредба за определяне на нормативната и наднормативна заетост на преподавателския състав в УАСГ, София, ноември 2014 (непубликуван).

Постъпила: януари 2015 г.

DEVELOPMENT OF COMPONENTS OF A CAREER GROWTH SYSTEM

E. Sentova¹, S. Todorov², B. Belev³, P. Pavlov⁴, V. Radulov⁵, Sv. Vasileva⁶

Keywords: career development, academic staff, higher education

Research area: governance of universities

ABSTRACT

The paper presents the results of one of the activities within the project BG051PO001-3.1.09-0016 “Career development and enhancing of qualification of academic staff of UACEG”, implemented with the financial support of Operational Program "Human Resources Development", co-financed by the European Social Fund of the European Union.

D5 activity aims at developing components of a system for career growth. It was carried out by a specially assembled working group with representatives of the five faculties of the University, and in cooperation with the academic staff, deans' offices and the university academic board.

The article describes the entire process of performing the activities with a focus on the prepared projects for updates of the methodology for attestation of the academic staff and the internal regulation for determining the standard and overtime workload of lecturers. The approach applied for the preparation of the above documents is tracked. It is based on European and national scientific and educational priorities and good practices.

¹ Ekaterina Sentova, Assoc. Prof. Dr. Arch., Dept. “Industrial and Agricultural Buildings”, UACEG, 1 H. Smirnenski Blvd., Sofia 1046, e-mail: ksentova@uacg.bg

² Stoyo Todorov, Prof. Dr. Eng., Dept. “Railway Construction”, UACEG, 1 H. Smirnenski Blvd., Sofia 1046, e-mail: stoyo.todorov@gmail.com

³ Borislav Belev, Prof. Dr. Eng., Dept. “Steel, Timber and Plastic Structures”, UACEG, 1 H. Smirnenski Blvd., Sofia 1046, e-mail: belev_fce@uacg.bg

⁴ Petar Pavlov, Assoc. Prof. Dr. Eng., Dept. “Technical Mechanics”, UACEG, 1 H. Smirnenski Blvd., Sofia 1046, e-mail: pdp_mech_fhe@uacg.bg

⁵ Ventsislav Radulov, Chief Assist. Math., Dept. “Descriptive Geometry and Engineering-Constructive Graphics”, UACEG, 1 H. Smirnenski Blvd., Sofia 1046, e-mail: vradulov@yahoo.com

⁶ Svetlana Vasileva, Eng., Head of Department for Academic Affairs, UACEG, 1 H. Smirnenski Blvd., Sofia 1046, e-mail: svetlana_fhe@uacg.bg